

**Universitatea din Barcelona / Centrul de Cercetări Teoretice
și Practice pentru Depășirea Inegalităților**

Cuvânt înainte 105

Universitatea din Minho / Unitatea de Educație a Adulților

Partea I - Experițe și inovații pedagogice 119

(Org.)

1. - Escola de Ponta. Abordarea pedagogică inovatoare a unei școli de noaptea 125

Paula Guimarães & Raquel Oliveira

2. - Comunități care învață: O comunitate întreagă care învață 135

Jesus Gomez, Maria Padrós, Rocío Garcia & Laia Pelach

3. - Proiectul Atlanida: o rețea a experiențelor de învățare democratice în

comunități 141

Jesus Gomez, Maria Padrós, Rocío Garcia & Laia Pelach

4. - Step-Up 147

**Răspunsuri la provocările pregătirii
tinerilor în societatea cunoașterii.**

Studii de caz ale unor practice promițătoare

5. - Escola Secundaria de Montserrat. Un centru de învățare în societate 156

Almerindo Janela Afonso, Fátima Antunes & Maria Cecília Santos

6. - HAKHAS bfi meets Haupt- and Mittelschule: o școală și un colegiu profesional

din cadrul Sectorului comercial de la „Institutul de Pregătire Vocațională” se întâlnesc

cu școlile generale secundare 163

Susanna Henkel

7. - Proiectul 170

un tip de 170

Paula Guimarães, Raquel Oliveira, Rocío Garcia, Simona Sava, Susanna Henkel

8. - Instruire socială și programe educaționale în Surrey (STEPS): programul dedicat

celor sub 16 ani 177

Nicholas Walters & Linda Millar

Editura MIRTON Timișoara

2006

CUPRINS

Cuvânt înainte	105
Partea I – Câteva concepte și reflecții teoretice	109
Partea a II-a – Experiințe și inovații pedagogice	119
1. Escola da Ponte: Abordarea pedagogică inovatoare a unei școli deschise	125
<i>Paula Guimarães & Raquel Oliveira</i>	
2. Comunități care învață: O comunitate întreagă care învață	135
<i>Jesus Gomez, María Padrós, Rocío Garcia & Laia Pelach</i>	
3. Proiectul Atlantida: o rețea a experiențelor de inovație democratică în comunitățile educaționale	141
<i>Jesus Gomez, María Padrós, Rocío Garcia & Laia Pelach</i>	
4. Step-Up to Science	147
<i>Nicholas Walters & Linda Millar</i>	
5. Escola Secundária de Montserrat. Un centru de învățare în școală	156
<i>Almerindo Janela Afonso, Fátima Antunes & Maria Cecília Santos</i>	
6. HAK/HAS bfi meets Haupt- and Mittelschule: o școală și un colegiu profesional din cadrul Sectorului comercial de la „Institutul de Pregătire Vocațională” se întâlnesc cu școlile generale secundare	163
<i>Susanna Henkel & Karin Luomi-Messerer</i>	
7. Proiectul GREEN SCHOOL: Reintegrare în sistemul de învățământ obligatoriu; un tip de casă familială coordonat de Centrul Școlar Ineu	170
<i>Ildiko Pataki & Felicia-Lavinia Toderas</i>	
8. Instruire socială și programe educaționale în Surrey (STEPS): programul dedicat celor sub 16 ani	177
<i>Nicholas Walters & Linda Millar</i>	

9. LeBI Lehr-Einstiegsbegleitung: Un proiect de integrare în muncă pentru tinerii dezavantajați emoțional și social, cuprinși între vârstele de 14 și 21 de ani 185

Susanna Henkel & Karin Luomi-Messerer

10. Centrul de Tranzit "APA ACRA FARM". Sprijin acordat persoanelor tinere după absolvirea sistemului de învățământ postobligatoriu în cadrul unui model de întreprindere socială. Importanța independenței dobândite și a administrării propriiei vieți 193

Ildiko Pataki & Felicia-Lavinia Toderas

Cuvânt înainte

În cadrul scopului mai larg al „Noilor provocări ale formării tinerilor în societatea cunoașterii, proiectul YOUTRAIN”, această carte este rezultatul unei descrieri și analize a experiențelor inovatoare aflate în strânsă relație cu promovarea educației primare obligatorii și a școlarizării ulterioare, cea din educația secundară. Proiectul YOUTRAIN, finanțat prin Programul SOCRAATES (2004-2502/001 SO2 61 OBGE) în perioada 2004 – 2006, a avut în vedere descrierea și analiza modelelor de educație obligatorie și postobligatorie din Europa, dar și nevoile tinerilor și ale adulților în societatea contemporană, pentru a identifica și a putea discuta despre factorii care duc la exmatricularea din școli și abandon, mai ales cel înregistrat în rândurile tinerilor ce aparțin minorităților etnice și culturale, pentru a studia cazurile înțelese ca niște experiențe de inovație pedagogică care se dezvoltă în țările Uniunii Europene (UE), și anume cele reprezentate de către organizațiile-partenere în proiectul YOUTRAIN și pentru a prezenta recomandări ce conțin mențiuni despre calitatea sistemelor educaționale postobligatorii, astfel încât fenomenul exmatriculării și al abandonului școlar să poată fi evitat.

Ideea de facilitare a accesului la educație și a succesului școlar cât și evitarea exmatriculării și abandonului în sistemul de învățământ obligatoriu și postobligatoriu din țările Uniunii Europene a fost și este o problemă de mare însemnătate în mediile academice și în cadrul politicilor publice, dar a devenit o provocare cu atât mai relevantă din momentul în care UE a stabilit criteriile de competitivitate și dinamică economică a lumii pentru perioada care se întinde până în anul 2010. În acest sens, în cadrul proiectului de față, identificarea cazurilor de inovație pedagogică a fost o chestiune de importanță majoră, în sensul că s-au căutat acele practici educaționale care încearcă prin căi alternative să implice elevii, profesorii și alți experți educaționali care să se angajeze pe căile școlarizării, fie acestea cele tradiționale sau alternative (bazate pe educația profesională și vocațională). Relevanța acestor practici educaționale are la bază presupuziția conform căreia încă mai este posibilă reinventarea practicilor școlare în promovarea educației școlare orientate spre construirea unei economii mai competitive în contextul globalizării și spre implicarea simultană a tuturor cetățenilor în societățile democratice ale UE.

Apoi, unul dintre cele mai importante rezultate ale proiectului menționat a fost acumularea experiențelor care nu sunt descrise și analizate în lucrarea de față, datorită faptului că reprezentă „modele” demne de urmat în practica educațională și că relevă trăsături importante în ceea ce privește oportunitățile și posibilitățile de evitare a abandonului și exmatriculărilor școlare.

Toate aceste cazuri sunt cât se poate de semnificative pentru că exprimă tensiunile și constrângerile existente în sistemul școlar actual, în special dacă luăm în considerare faptul că școala trebuie să abordeze simultan atât probleme vechi, dar și probleme noi. Pe de o parte, școala este, încă, implicată în vechile formule de tutoriat și promovare a

Capacitare

În ce privește capacitatea, cazurile selectate reflectă evoluția unei disponibilități instituționale (dornia de a colabora cu alte școli), flexibilitatea (evitarea intervențiilor bazate pe calea unică) și capacitatea de utilizare a diferitelor forme de intervenție alese în funcție de contexte și de specificul situației. Acest aspect încurajează autonomia majorității actorilor educaționali. Autonomia pare, de asemenea, 1) să sprijine și să susțină noile căi educaționale (traditionale sau alternative, reinventate și nou-create în conformitate cu nevoile și problemele studenților), 2) să furnizeze diferite opțiuni educaționale și pedagogice care să poată fi considerate posibilități de a face față contextelor și situațiilor dificile și 3) să fie o bază pentru capacitatea de depășire a sensibilităților și vulnerabilităților elevilor și profesorilor, fie ele individuale sau colective, temporare sau de durată.

Un alt aspect demn de semnalat este realizarea unor contexte și practici profesionale care să susțină valorizarea identităților profesionale, a căilor de formare și a abilităților individuale, cu scopul de a contracara *spirală negativă* a modului tradițional de predare constituit pe ideea *căii optime unice*.

Trebuie, totodată, să punem accentul pe înființarea instituțiilor și a rețelelor profesionale ce promovează accesul la resursele importante (cum ar fi informația, îndrumarea, instruirea etc.) cu scopul de a aborda sistemele și contextele sociale (de muncă sau/ și educație) diferite. În afara școlii, lumea se caracterizează prin diversitate și eterogenitate. În acest mediu fluid, accesul la multitudinea de resurse pare un element suficient de important pentru a putea face față provocărilor, pentru a promova un set diversificat de posibilități și pentru a conferi oamenilor, mai ales oamenilor tineri, capacitatea și cunoștințele necesare de a opta în mod corespunzător.

Ultimul aspect de menționat este inițierea de programe și crearea de domenii care să permită oamenilor să se implice în aceste inițiative prin însușirea de resurse și abilități pe cât de instrumentale, pe atât de simbolice. Aceste programe permit oamenilor să aibă acces la oportunitățile existente în sistemele sociale (ocupare a forței de muncă, educație, asistență socială etc.), iar una dintre modalitățile de a ajunge într-o astfel de situație sunt seminariile „ideal client” pentru servicii specifice sau seminariile „ideal participant” pentru sistemele sociale. În orice caz, asta nu înseamnă promovarea *căii unice* de predare și învățare, asta înseamnă că „participantul ideal” și „clientul ideal” sunt înțeleși ca fiind un punct de plecare pentru instruire, pentru stimularea reflecției și reinventarea altor căi de învățare și predare.

Medierea

În ce privește medierea, se impune evidențierea mai multor aspecte. Cazurile descrise în YOUTRAIN Proiect permit crearea unor atitudini specifice și/ sau a unor forme de intervenție. Acestea mai pun, totodată, accentul pe necesitatea de a dispune de resurse umane capabile, de ceea ce numim, la ora actuală, *personal specializat* care să se dedice creării de soluții ce să abordeze cu succes restricțiile și constrângerile (de ordin instituțional

sau altul). De asemenea, medierea conflictelor și depășirea constrângerilor care ar putea limita sau împiedica succesul căilor inovatoare (în școală, în viața profesională a tinerilor sau în altele) trebuie pus în evidență. Capacitatea de creare a condițiilor propice dialogului (sau dialogurilor) între actorii educaționali (profesori, elevi, părinți etc.) este o ipoteză fundamentală în medierea adusă în discuție pe parcursul experiențelor din acest proiect.

Îmbunătățirea calității sistemelor educaționale europene: aspecte demne de luat în considerare

Cazurile analizate în acest proiect par să descopere o nevoie de a valoriza calitatea pedagogică, științifică și democratică a sistemelor educaționale din Europa. Această calitate *multi-profilată* se cere sprijinită de o combinație de aspecte, cum ar fi:

- *implicarea și responsabilizarea cooperativă a tuturor actorilor educaționali*. Aceste aspecte permit actorilor să acționeze într-un context anume caracterizat printr-o complexitate crescândă a rolurilor pe care le dețin profesorii, studenții și restul personalului, dar și părinții sau comunitatea educațională. Aceste roluri par să descopere noi complexități în ce privește relaționările și procesele stabilite între actorii în speță. De aceea, negocierea și luarea de decizii într-un proiect educațional al comunității pare, în multe cazuri, că este, de fapt, derulat de părinții elevilor. Gradul de implicare și angajare al elevilor, părinților, coordonatorilor și profesorilor își demonstrează importanța în depășirea dificultăților pe care le întâmpină tinerii din ziua de azi. Acest fapt pare să indice o cale promițătoare confirmată, de altfel, și de experiențele analizate.

- *gradul înalt de implicare al profesorilor și dezvoltarea autonomiei acestora în ce privește inovarea educațională*. Elementele de schimbare la nivel social trebuie luate în considerare. Chiar și în sistemele educaționale puternic centralizate, cum este cel portughez, experiențele de succes descrise în acest proiect sunt rezultatul unor eforturi colective, dar în special ale celor din partea profesorilor care, în mod laborios, insistent și discret, luptă în fiecare zi împotriva limitelor propriilor acte educaționale și a impedimentelor externe cu care școlile sau alte instituții și organizații educaționale se confruntă. Ei încearcă să treacă peste impedimentele interne, peste limitări și ierarhii birocratice, sociale și culturale. Din cazurile descrise, cel puțin patru sunt acelea care indică o inițiativă bazată pe cea a profesorilor, ceea ce reprezintă un impuls și un motor al inovației permanente.

- *cultura acțiunii cooperative* este o motivație fundamentală pentru înființarea și susținerea unor roluri mai complexe deținute de actorii implicați în procesul educațional. Îmbogățirea raporturilor profesionale și pedagogice pare să depindă de posibilitatea poziționării acțiunii cooperative în centrul rolurilor pe care le au profesorii și elevii. În plus față de acest aspect, este fundamentală promovarea condițiilor care încurajează inițierea proceselor de predare și învățare, cât și a metodelor de evaluare mai relevante pentru situațiile cu care se confruntă actorii

Elevii mai consideră și că, spre deosebire de alte școli pe care le cunosc, această școală are „orare bine structurate” și îi „ajută pe elevi, încurajându-i să aibă rezultate bune”. După cum afirmă un elev, „avem profesori dispuși să ne ajute, avem fișe de exerciții, avem informații, foarte multe informații și date care ne folosesc în diferite domenii, iar noi învățăm mai mult și avem rezultate mai bune”. Unii elevi afirmă chiar că nu își pot face temele acasă, ci numai la școală. Acolo „avem mai mare încredere în noi” pentru că îndrumarea de la **Centrul de învățare** este una concretă/practică, iar „noi înțelegem mai bine ce avem de făcut”. Relația cu profesorii variază, totuși, datorită tendinței unora „de a avea o relație exagerat de profesională cu elevii”, chiar dacă nu vor decât ca „elevii să aibă rezultate tot mai bune, să învețe tot mai bine, să se simtă din ce în ce mai bine”. **Centrul de învățare** va putea, astfel, să aibă o „relație apropiată” cu elevii.

Unul din cele mai apreciate elemente în contextul descris mai sus este existența elevilor-monitori. Elevii-monitori, în general, sunt de acord că idealurile de solidaritate îi motivează pe colegii lor, poate pentru că ar putea să învețe mai mult, dar în loc de asta își ajută colegii, ceea ce „e grozav”. În afară de „a fi elevi buni, ei sunt și oameni buni și ne oferă nouă din timpul lor liber”. Având în vedere faptul că profesorii sunt foarte importanți, elevii afirmă cu convingere că elevii-monitori contribuie „la căile de învățare alternative” și „se simt bine făcând asta – se vede clar că le place să îi ajute pe ceilalți elevi”.

Note de final

Interviurile au fost realizate de profesorii și de elevii din școala menționată mai sus (interviuri de grup, pentru ambele categorii).

Traducerea acestei lucrări a fost asigurată de Lúcia Maria Loureiro de la *Instituto de Arte și Științe Umaniste* al Universității din Minho.

Site web

Website-ul Escola Secundária de Monserrate - <http://www.esmonsserrate.org> (29.08.2006)

HAK/HAS bfi meets Haupt- and Mittelschule: o școală și un liceu profesional din cadrul Sectorului Comercial de la „Institutul de Pregătire Vocațională” se întâlnesc cu școlile generale secundare

HAK/HAS bfi meets Haupt- and Mittelschule: A school and College for Professional within the Business Sector at the “Vocational Training Institute” meets with General Secondary Schools

Susanna Henkel & Karin Luomi-Messner (3s Research Laboratory, Austria)

HAK/HAS bfi este un proiect de cooperare între școlile din învățământul obligatoriu și școlile din învățământul post-obligatoriu, destinat să sprijină tranziția elevilor de la școlile generale secundare (învățământul obligatoriu) la școlile med tehnice sau vocaționale sau la colegiile tehnice sau vocaționale (învățământ post obligatoriu) și să prevină abandonul de la începutul ciclului post-obligatoriu. Cooperarea se desfășoară mai ales la nivelul cursurilor opționale, dar și la cel al cursurilor obligatorii sau a proiectelor speciale și se bazează pe patru piloni de activitate: furnizarea de informații către elevii cu referire la posibilitățile de instruire și conținutul programelor din școlile post obligatorii; instruirea specială pe tema cunoașterii automatizării și a bunelor obiceiuri de lucru, incluzând implicarea elevilor din ambele tipuri de școală în acțiuni comune.

În prezent, există 12 școli în Viena care sunt implicate în proiect. Partenerul din sistemul post-obligatoriu este o instituție cu numele „*Schulen des bfi Wien*” din Viena, care include și o școală comercială și o academie comercială. Partenerii din sistemul obligatoriu sunt 11 școli generale secundare din Viena care funcționează după formatul „școl secundare co-operative” (acronim în germ. *KMS*). Acest format specific este un model de cooperare pentru nivelul școlilor secundare (pentru elevii cuprinși între 10 și 14 ani) și pentru elevii care trebuie încurajați să continue în ciclul școlii secundare academice (acronim în germ. *AHS*) sau pentru cei de la nivelul mediu al școlilor ori colegiilor tehnice și vocaționale (*BMS sau BHS*). În principiu, *KMS* folosește programa școlilor secundare academice de profil științific și tehnic (ciclul inferior). Unele dintre caracteristicile distinctive ale modelului *KMS* sunt:

- posibilitatea de dezvoltare a parteneriatelor și priorităților în funcție de interesele școlilor-parteneri;
- instruire tematică și interdisciplinară;
- instruire efectuată de profesori din școlile *KMS* și din școlile post-obligatorii;
- predarea pe grupuri, în majoritatea unităților de învățământ;
- suport individualizat, pentru progresul elevilor;
- instruire pe proiecte care încurajează dezvoltarea abilităților sociale;

V-basis, organizația care derulează proiectul, beneficiază de sprijin din partea Ministerului Federal al Siguranței Sociale, Generațiilor și Protecției Consumatorului (*Bundesministerium für soziale Sicherheit, Generationen und Konsumentenschutz - BMSG*) și de fonduri din bugetul stabilit prin Ordonanța de Guvern referitoare la încadrarea în muncă a oamenilor cu dizabilități. Alte surse provin de la Serviciul pentru Forțele de Muncă al Austriei (AMS), Fondul Social European, Camera de Muncă a Austriei, Institutul Federal de Pedagogie din Viena (unde s-a dezvoltat ideea inițială a proiectului), dar și de la sponsori privați. În fiecare an, LeBl trebuie să prezinte un raport financiar detaliat către oficiul social federal de resort.

Colaborarea cu diferiți experți

Actorii principali ai proiectului sunt tineri dezavantajați emoțional și social, dar și consilierii acestora de la LeBl (în prezent, LeBl are trei angajați în sistem part-time care acoperă echivalentul a 2,5 locuri de muncă full-time). În orice caz, proiectul mai implică și alți participanți, cum ar fi profesori din școlile în care studiază tinerii respectiv, directorii acestor școli, cât și psihologii, părinții sau tutorii supraveghetorii elevilor. Totodată, consilierea de specialitate este oferită de către AMS, prin intermediul consilierilor pentru tineret care contribuie la stabilirea legăturilor dintre diferitele servicii ale AMS (informare și consultanță în carieră, teste de aptitudini pentru alegere a carierei, identificarea potențialelor instituții de formare, coordonare a tinerilor în vederea susținerii acestora în identificarea unei oferte de formare și a susținerii acestora în completarea aplicațiilor pentru programele de formare).

În plus, au existat cazuri singulare în care anumite contacte s-au stabilit cu instructorii sau consilieri vocaționali din școlile profesionale, cu alte proiecte de formare și cu responsabili ai acestor proiecte, cu responsabili din căminele pentru tineri, cu Oficiul de Asistență Socială a Tinerilor, cu terapeuții pentru tineri și cu Asociația pentru asistență pe perioada de probă. (*Verein Neustart*).

Actorii proiectului sunt, de asemenea, și susținătorii mai sus menționați. Rezultatele speciale de know-how care urmează cooperării dintre instituțiile specializate implicate în proiect, așa cum ar fi, de exemplu, între proiect și departamentul de psihiatrie juvenilă al Spitalului Municipal din Viena (*AHK Wien*). Consilierii științifici ai proiectului sunt de la *SFS-Sozialökonomische Forschungsstelle* (Centrul de Cercetări Sociale și Economice).

Grupul-țintă al proiectului îl constituie tinerii cuprinși între vârstele de 14 și 21 de ani care au probleme de ordin emoțional și social și care sunt pe punctul de a absolvi școala obligatorie. LeBl își are sediul în clădirea unei școli profesionale din Viena, accesul tinerilor, atât la școală cât și la birourile LeBl, fiind astfel asigurat. Dar consilierii LeBl încearcă, de asemenea, să intre în contact și cu elevii de la alte școli din sistemul obligatoriu sau cu elevii din școli speciale.

Toți acești tineri au probleme a căror origine variază între familii disfuncționale (de crize conjugale, violență, alcoolism), probleme de personalitate și dezvoltare (de întârzieri în dezvoltare, disfuncții emoționale sau neuroase), dificultăți în cadrul sistem social (de ex. dificultăți de adaptare) și probleme în cadrul sistemului educațional (de disfuncții în învățare, capacitate intelectuală scăzută, disfuncții parțiale ale capacității intelectuale, refuzul adaptării în școală).

Participarea în LeBl este voluntară, la latitudinea tinerilor, după o aprobare prealabilă din partea tutorilor legali ai acestora. Șaptezeci de procente din participanții LeBl sunt tineri de gen masculin. Una din cauze ar fi faptul că tinerii sunt mai puțin înclinați să aibă comportamentul agresiv, drept pentru care problemele lor în acest sens sunt mai puțin observabile mai mici.

Aproape o treime din totalul acestor tineri provin din familii migrante. Această proporție preponderantă a elevilor migranți ar putea fi explicată prin faptul că proiectul vizează o educațională denumită „școala primară obligatorie urmată de formarea profesională sistem dual”. Datorită abilităților de limbă germană deștului de limitate și datorită faptului dorința lor este să câștige bani cât mai repede posibil, acești tineri se înscriu rareori în sistemul de învățământ mai avansat (sau academic). În anumite domenii, activitatea proiectului în ceea ce îi privește pe tinerii cu proveniență din familii migrante diferă activitatea ce îi vizează pe ceilalți participanți. Și asta datorită faptului că apar chiar chestiuni birocratice, cum ar fi permisul de rezidență al părinților, care dă sau nu posibilitatea copiilor să intre în stagiile de ucenicie sau nevoia lor de sprijin specializat care îi ajută în dezvoltarea abilităților de limbă. Alte probleme mai apar și datorită diferențelor tradiție culturală, mai ales în ce le privește pe fete. Există, în acest sens, riscul apariției unor conflicte între aspirațiile profesionale ale unei persoane tinere și aprobarea familiei în acest sens sau alte eventuale limite impuse în aplicarea concretă a formării lor (de ex. absolvirea unui curs de coafură pentru o femeie care își poartă capul tot timpul acoperit). În orice caz, staff-ul LeBl pune accent pe faptul că o tânără nu este neapărat limitată din cauza culturii și ci mai degrabă din cauza condiției sale sociale. Fetele austriece care provin din clase sociale inferioare au, de asemenea, dificultăți în ceea ce privește dezvoltarea unei cariere spre deosebire de tinerii austrieci, iar asta pentru că părinții unei fete acordă, poate, puțină atenție formării profesionale a unei persoane de gen feminin, așteptând, în schimb ca aceasta să preia mai degrabă sarcini de ordin casnic.

Consilierii LeBl nu au nevoie de vreo specializare anume pentru acest proiect. Totuși se așteaptă de la ei să dispună de experiență în lucrul cu tinerii, mai ales pentru că proiectul sunt angajați consilierii cu specializare în educația recuperatorie sau socială sau care au urmat un curs de specializare de asistenți sociali. Pe lângă lucrul direct cu tinerii, staff-ul mai are și responsabilitatea de a dezvolta o rețea care să îi ajute pe tineri să se integreze în piața muncii.

Profesorii sunt un factor important pentru succesul acestui proiect. Responsabilitățile le presupun pregătirea persoanelor tinere pentru deciziile pe care acestea urmează să le